

ОСЕНІН Юрій Іванович

Випускник
Ворошиловградського
машинобудівного інституту
за спеціальністю «Локомотиво-
будування» (1977 р.)

**Доктор технічних наук, професор,
старший науковий співробітник за
спеціальністю «Тертя та
зношування в машинах»,
проректор із науки
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира
Даля**

Думки з приводу і без, або Твір на задану тему

Замість передмови. Одного разу Антон Павлович Чехов, розмірковуючи про роль університетів у формуванні особистості, сказав: «Університет розвиває всі здібності людини, зокрема й дурість». Звичайно, із цим твердженням можна посперечатися. Але чи варто?

Ювілеї, ювілеї, ювілеї! Якби проводився конкурс на найбезглуздішу традицію, запроваджену людством, то ювілеї, безумовно, посідали б призові місця. Мабуть, тому, як зізнаються всі ювіляри, найбільшою цінністю ювілеїв є те, що вони коли-небудь закінчуються.

Схоже, араби нас добряче «підставили», придумавши числа. Ще більша «підстава» полягала в циклічності чисел, що визначило появу круглих чисел і, відповідно, круглих дат. Згідно з логікою, круглих чисел не повинно бути. Коли ми рахуємо зірки, то зовсім не вважаємо, що кожна десята зірка чимось краща від дев'ятої чи одинадцятої. Але як тільки йдеться про вік, то тут усе навпаки. Усі знають, що, наприклад, п'ятдесят років — це не сорок дев'ять і не п'ятдесят один, це кругла дата, ювілей, а отже — квіти, подарунки, заздоровниці тощо. Чому так? Адже у випадку із зірками було все таким зрозумілим.

До речі, про вік і про час. Колись комусь спало на думку пов'язати числа із часом, сподіваючись зробити час підконтрольним. Схема проста: Земля обернулася навколо осі — ставимо цифру один, ще обернулася — два, один оберт навколо Сонця — рік і так далі. Встигай лише рахувати.

Згідно з логікою, єдине місце, де час зупинився, — Сонце. Втім, на Сонці існувати не можна, а це означає, що ми приречені жити на Землі один на один зі своїм безжалісним винаходом. На жаль (або на щастя). Але те, що ми називаємо часом, не є об'єктивною реальністю й існує лише у свідомості людини, і лише свідомість може вповільнювати чи прискорювати його. А все, що пов'язане з обертанням Землі навколо своєї осі й навколо Сонця, — арифметика або, якщо хочете, статистика. Хоча про що це я? Ах, так — ювілей університету. Усього дев'яносто.

Університети в усі часи мали свою неповторну ауру й особливу привабливість. Освіта, освіченість — про це мріяли, цього прагнули й раніше, і тепер. Поняття «освічена людина» завжди означало більше, ніж просте уявлення про людину з дипломом або про людину, що володіє певним набором знань.

Освіченість — тонка матерія, і щодо неї неможливо придумати вичерпне визначення. Колись давно, для того щоб тебе вважали освіченою людиною, достатньо було вміти читати, писати й рахувати. Ну й, звісно, говорити — зрозуміло, в інтелектуальному значенні цього слова. Хоча критерію «говорити» краще не брати до уваги, тому що тоді в наш час важко буде знайти освічену людину.

Значно пізніше освіченість стали пов'язувати із професією. Мало вміти читати й писати, потрібно ще розумітися у професії, тобто потрібно мати знання на обрану тему. Уявлення це збереглося дотепер. Щоправда, за великої кількості професій, і особливо напрямків навчання, стереотип освіченості втратив свою однозначність. Почали накопичуватися суперечності між представниками різних галузей знань, насамперед між гуманітарними й технічними.

У представників технічних знань викликає обурення те, що на гуманітарних спеціальностях студенти всі п'ять років вивчають переважно гуманітарні дисципліни, а студенти технічних спеціальностей вивчають, крім технічних дисциплін, ще й гуманітарні. Причому частка гуманітарних постійно зростає.

Не вдаючись у суть суперечки, скажу, що я на боці гуманітаріїв, особливо філософів, хоча б із тієї простої причини, що вони є представниками вічних знань. Хоча б тому, що для будь-якого вченого дуже важливо подивитися на свою проблему дослідження збоку, у взаємозв'язку її з іншими проблемами,

з вигаданим і справжнім, реальним і нереальним і, нарешті, з живим і неживим.

На жаль, спеціальні, прикладні знання швидко старіють і стають незатребуваними. Простий приклад: якщо залізниці зникнуть, кому потрібні будуть, наприклад, дослідження динамічної взаємодії рухомого складу й колії? А зникнуть вони безсумнівно. Згідно із прогнозами, головне відкриття, яке має зробити людство в майбутньому, — це оволодіти гравітацією, що дасть можливість отримати невичерпне джерело чистої енергії і вирішити величезну кількість проблем, від яких сьогодні людство в буквальному значенні задихається. Сюди, звичайно, відноситься і проблема транспорту, як наземного, так і будь-якого іншого.

До речі, про живе й неживе. Спостерігаючи за розквітом життя на Землі, розмаїттям усього живого, за видами, підвидами, класами й іншою живністю, важко повірити, що десь у Всесвіті життя взагалі немає. Мені здається, що настав час споконвічне питання «Чи є життя на Марсі?» сформулювати по-іншому — «Чому немає життя на Сонці?». Як на мене, то неживої природи немає взагалі.

А якщо це так, якщо Всесвіт сповнений життям, то цікаво, яке враження залишиться в інопланетян після відвідування нашої Землі, якою вони бачать нашу Землю? Чи такою, якою ми її зображуємо в підручниках: гарною, доброю і милою планетою? Або вона запам'ятається їм жахливою і варварською, на якій усе живе відносно один до одного є лише продуктами харчування. Можливо, тому інопланетяни так старанно уникають контакту з нами. Напевно, вони небезпідставно вважають, що цілком можуть виявитися істивними. Як тут не згадати слова з пісні Мумій Троля: «И за что тебе нравится вот эта планета?».

Втім, повернімося до освіти. За всіх часів на шляху до здобуття освіти виникало багато різних проблем і перешкод, особливо якщо йшлося про якісну освіту. Раніше певною мірою було важко знайти того, хто міг би дати знання. Таких людей не те що зовсім не існувало в природі, просто їх було мало, особливо тих, хто вбачав у цьому свою професію. Вони були носіями знань, та це аж ніяк не означало, що мали бажання з усіма поділитися ними. Мабуть, саме їх можна назвати засновниками контрактного навчання, адже такі люди найчастіше ділилися знаннями за гроші.

Ситуація мало змінилася й нині: ті самі проблеми й ті самі гроші (помножені на фантазію). За всього розмаїття вибору знайти хороше джерело знань, чи то репетитора, чи університет, доволі проблематично, а з університетами особливо. Тут простій людині розібратися складно. Так багато незрозумілих ознак. Наприклад, чи може гарантувати якісну освіту словосполучення «національний університет»? Звісно, ні. Або «дослідницький університет» — також ні. Тоді що? Мабуть, лише рейтинг. Та й тут проблема: перший — ще не означає якісний, як-то кажуть, ви ще інших не бачили.

Але це університет нібито зовні, а що ж усередині? Як не дивно, те саме, що й сто, а може, й двісті років тому. Аудиторія, викладач, дошка й крейда і, звичайно

ж, студенти. Єдиною ознакою сучасності є комп'ютер. До речі, можливості його щодо пізнання вкрай завищені.

Та цього набору мало. Потрібно, щоб викладачі й студенти один одного розуміли й були комунікабельними. Виявляється, це дуже складно. Колись Білла Гейтса запитали, яку головну рису він цінує у своїх співробітниках? Чесно кажучи, я подумав, що відповідь буде пов'язана із професіоналізмом. Але ж ні. Білл Гейтс сказав: «Найбільше я ціную в людях комунікабельність. Для мене важливо, щоб мене розуміли». Це зовсім не означає, що Білл Гейтс ігнорує професіоналізм, просто, мабуть, він знаходиться на другому місці.

Із цим можна сперечатися, а можна погодитися, але, напевно, Білл Гейтс має рацію, адже не випадково для польотів у космос космонавтів довго підбирають саме за критерієм комунікабельності, хоча всі вони — суперпрофесіонали. Сказане дуже яскраво ілюструють чотири рядки, на жаль, невідомого мені поета:

Мы говорим с тобой на разных языках.

Все буквы те же, а слова чужие.

Живем с тобой на разных островах,

Хотя в одной квартире.

Щоправда, зміст цих рядків набагато глибший і виходить за межі дискусії про комунікабельність. Але досить лірики, повернімося до освіти, точніше, до її якості. Недостатньо бути комунікабельними, потрібно, щоб викладач був талановитим, а студенти — здібними. Лише тоді викладач отримуватиме задоволення від своєї праці, а студенти багато що зрозуміють і багато про що довідаються. А якщо цього немає? А якщо викладач не талановитий або взагалі ніякий, що тоді...?

Втім, і це не головне. Навіть якщо викладач талановитий, студенти здібні, й усі вони разом бездоганно комунікабельні — це ще не гарантує, що їхня спільна праця буде корисною. Головне полягає в тому, що в результаті студенти дізнаються, що ж такого корисного їм розповість викладач. Інакше кажучи, йдеться про зміст освіти, її відповідність сучасному рівню або, як нині прийнято говорити, запитам ринку праці. У цьому питанні немає єдиної думки, а надто вичерпного рецепта.

Енциклопедичні знання як такі мало де можуть бути затребувані, хіба що, як виняток, у телепередачі «Що? Де? Коли?». Потрібні знання, які сприяють вирішенню актуальних завдань сьогоднішнього дня, та знання, що здатні генерувати ще досконаліші нові знання.

Тому постає питання: «Чого ж ми маємо навчати студентів?». Догм, «непорушних» законів природи й інших постулатів, при цьому незграбно пояснюючи певні розбіжності між теорією та експериментом погіршністю дослідження? Чи все-таки слід акцентувати увагу студентів на тому, що в так званих «погіршеннях» приховані справжні відкриття й наукові сенсації?

На жаль, у науці й освіті ми захопилися догматизмом і прагнемо першої встановленій залежності легковажно присвоїти статус закону. Ми не залишаємо студентам можливості поставити під сумнів ці «закони».

Тоді в чому ж полягають знання? У тому, що ми повинні приймати на віру прописні (і не дуже) істини? Чи в тому, щоб знати й розуміти недосконалість цих істин, причому незалежно від того, до якої галузі знань вони належать?

У цьому зв'язку важко не погодитися із твердженням Альберта Ейнштейна: «Фантазія важливіша від знань». Тому що, на його думку, знання мають свої межі, а фантазія — ні. Лише фантазія здатна створювати передумови для досягнення нових знань. Чи не тому фантастичні фільми дуже скоро втілюються в реальність? (Сподіваюся, що фільму «2012» це нестосуватиметься).

Чи відповідають цим уявленням наші навчальні плани? Чи не є знання, які ми старанно і не дуже вкладаємо в голови студентів, застарілими або, мало того, шкідливими? Чи не є вони ускладненими й, образно кажучи, неістинними? Чи не вийшло так, що, складаючи наші плани, ми підмінили поняття «зрозуміле» поняттям «складне»? І чому студенти дедалі частіше називають наші підручники «дебільниками»?

Якщо це справді так, то чи не може скластися враження, що наша освіта переслідує дві мети: прищепити студентам комплекс неповноцінності й відбити в них усяке бажання навчатися і займатися наукою? А якщо додати сюди ще й наш репресивний стиль навчання, то цілком можливо, що незабаром наша освіта (як і багато що у нас) повністю потрапить під визначення «безглузда й нещадна».

Де ж вихід із ситуації, що склалася? На жаль, у рідній Вітчизні виходу не шукають і розумом Україну (як і Росію) не зрозуміти. Але рецепти є. Болонська система! Я не іронізую з цього приводу, і знак оклику поставив не випадково. Справді, це — вихід. Це можливість скористатися колективним розумом, повчитися в інших, не прогледіти очевидне і врахувати погано помітне.

Безперечно, як і будь-яка інша система, вона має свої мінуси, які одразу й не помітиш. Насамперед ідеться про уніфікацію процесу навчання і програм навчання. Кажучи по-простому, якщо студенти не дізнаються про рівняння Бернуллі в Україні, то вони про нього не довідаються ні в Німеччині, ні, скажімо, в Іспанії. На жаль, існує ризик, що університети втраять свій фірмовий стиль, своє обличчя, але при цьому буде збережено головне — гарантію від фатальних помилок.

До безумовних плюсів Болонської системи належить єдиний стандарт освіти, що в цьому випадку очевидний. Насправді, що поганого в тому, що рівень фахівців буде приблизно однаковий, хай де вони закінчуватимуть університет?

Але й тут не все так просто. Відповідати стандарту — це означає бути рівним серед рівних. А треба бути кращим. Простий приклад. Припустімо на мить

існування стандарту в живописі. Наприклад, таке його формулювання: шедевром називається зображення жінки 25 років, яка загадково посміхається на фоні гірської гряди. Погодьтеся, це — безглуздя. За наявності такого стандарту Малевич зі своїм «Чорним квадратом» виглядав би просто нездарою. Та й не лише він. Стандарти нівелюють особистість. За великими мірками, стандарти — це зрівнялівка, якої ми, як нам здавалося, позбулися.

Стандарти не є вигадкою новітньої історії людства, цим поняттям користувалися й раніше. Пригадайте, ще зовсім недавно, вільно трактуючи стандарти, ми були попереду всієї планети.

Не відставала й наука. Від спокуси бути «першим» складно утриматися. Причому порівнюючи наш рівень науки зі світовим, переважаючий ступінь був обов'язковим. Навіть була шаблонна фраза, яка була заїзжена в дисертаціях. Звучала вона приблизно так: «Розроблена система (методика, техпроцес, пристрій тощо) не поступається кращим світовим аналогам, а за деякими параметрами перевершує їх». Як-то кажуть, і скромно й зі смаком. Це була безпрограшна позиція — ніхто поняття не мав про світові аналоги, і тим більше не бачив їх.

Нині, коли нас усюди оточують світові аналоги, стало трохи незручно говорити про безумовну перевагу, навіть хоча б за окремими параметрами. Проте стійка звичка залишилася. Не можемо порівнювати реальне, будемо порівнювати віртуальне. Наприклад, освіту.

І знову є підстава продовжувати шоу. Ніхто (або майже ніхто) поняття не має про рівень випускників західних вузів, мало хто розуміє, якою є світова система освіти, зрештою, ніхто не порівнював знань наших і зарубіжних випускників, але це не заважає нам заявляти: «Наша система освіти — найкраща в світі. Наші фахівці високо цінуються за кордоном».

Або якось по телебаченню прозвучало: «Наші студенти — найкращі у світі, тільки вони не можуть про це сказати — мови не знають». Хотілося заперечити: як же можуть бути студенти найкращими, якщо вони мови не знають і нічого сказати не можуть? Це вже не кваліфікація, а військова таємниця якась, і треба віддати належне студентам — вони можуть цю таємницю зберігати.

До речі, коли говорять, що фахівці цінуються за кордоном — про ціну ані слова. Про те, що наші спеціалісти отримують там у кілька разів меншу зарплатню, говорити не заведено. Воно й зрозуміло — тема делікатна. Я, звичайно, не беру до уваги щасливі винятки, пов'язані з небувалим успіхом за кордоном наших співвітчизників. Ці винятки в жодному разі не ілюструють ефективність нашої системи освіти і не є закономірністю. Кожна країна чи то Республіка Чад, чи Гондурас — може похвалитися такими винятками. І, скоріше за все, система освіти тут ні до чого. Як-то кажуть: якщо хворий дуже хоче жити, медицина безсила.

І все-таки часто доводиться чути: ми кращі та й годі. Наша система освіти — найкраща в світі.

Залишається тільки крикнути, майже як у фільмі «Кавказька полонянка»: наша парадигма освіти — найгуманніша парадигма у світі.

Особисто я покладав і покладаю великі надії на те, що ми вилікуємося від хвороби, яка має назву «завишена самооцінка». І допоможе цьому приєднання до Болонського процесу. Але, на жаль, немає такого процесу, який не можна було б спотворити. Із усього розмаїття принципів і ознак Болонського процесу ми вполюбили насамперед контролюючі функції, апофеозом яких стала кредитно-модульна система. У нашому виконанні ця система набула потворних ознак і стала ледь не каральним мечем правосуддя. Зрозуміло, правосуддя треба брати в лапки.

Навіщо нам викладатися на повну силу на лекціях і практичних заняттях? Як читали лекції із книжки (як правило, однієї) до вступу в Болонський процес, так і нині читатимемо. Як змушували раніше студентів на практичних заняттях перемальовувати картинки з тієї ж книжки — так і зараз будемо. А ось щодо контролю: тут ми свого не упустимо. Двох разів мало, будемо контролювати чотири. Треба буде — запровадимо ще й проміжний, так би мовити, поточний контроль. Власне, вже запровадили.

Далі — більше, як кажуть, не контролем єдиним. Чим не тема обговорення на ректораті проблеми «Чи варто давати студентові можливість перездати екзамен із п'яти на шість балів? І чому ні». Забуваючи про те, що це просто право студента. Забуваючи про те, що, забороняючи студенту скористатися цим правом, ми просто позбавляємо його будь-якої мотивації до навчання і якраз порушуємо один із головних принципів — демократизації освіти.

Ні, хай би що там казали, а, мабуть, настав час усерйоз взятися за питання якості навчання, а не контролю якості. Це різні речі. За словами ректора КПІ професора М. З. Згуровського, сьогодні ми розуміємо, за якими принципами створені високі технології на Заході, але відтворити їх у себе з різних причин не можемо, а от якщо різко не поліпшити якість освіти, то через п'ять-сім років ми не будемо навіть розуміти.

Я свідомо перебільшую ситуацію і, власне, сказане мною стосується далеко не всіх. Це, скажімо так, для наочності. Багато університетів, зокрема й наш, у цей непростий час гідно справляються зі своїми завданнями. Але проблема серйозна, від її вирішення якраз і залежить якість освіти. Схоже, ми її в черговий раз не помітимо, захоплені оплесками з приводу і без. І якщо точніше охарактеризувати ситуацію із впровадженням у нас Болонської системи, то її найкраще ілюструє вислів «Хочемо змінюватися, нічого не змінюючи».

У цій ситуації нерозумно й рано рапортувати про здобутки й підбивати хоч якісь підсумки болонського експерименту. Мені здається, що цей сумний підсумок уже підбили за нас батьки студентів. За словами декого з них, раніше їм доводилося готувати гроші двічі на рік, зараз — чотири. А й справді, цілком передбачувана розв'язка?

От ми й підійшли плавно до теми, про яку нам часто нагадують ЗМІ. Звучить вона зловісно — «корупція». Знову-таки, як запевняють ЗМІ, це одна з головних перешкод на шляху до якісної освіти (із чим важко не погодитися).

То є чи немає корупції в університетах? Тут думки розділилися. Студенти — і «за», і «проти». Викладачі мудро витримують паузу. Декани одногласно — «ні», принаймні на людях, а що там кажуть у кулуарах — одному Богові відомо.

Мабуть, вимагання у нас немає. Із цим покінчено, сподіваюся, раз і назавжди. Відзначу, вимагання — це найогидніша форма хабара, хоча, чесно кажучи, й інші форми не кращі. Принаймні результат — такий самий. Як очікувалося, подолати вимагання було непросто, на щастя, студенти допомогли (один телефон довіри чого вартий) і адміністрація попрацювала, та й колективи кафедр не стояли осторонь.

Але як же бути з так званою договірною корупцією, коли студент і викладач добровільно, без усякого примусу входять у змову (як правило, з ініціативи студента) і вершать свою темну справу. Зруйнувати цей «союз» надзвичайно складно, тому що потерпілих тут немає. Студент задоволений — ціни прийнятні. Викладач теж — усього за розчерк пера отримав, хоч і не бажану суму, але без жодного ризику.

Як бути із цією формою хабара? Який механізм розробити, щоб можна було з нею ефективно боротися? Звичайно, простіше відмахнутися, мовляв, що там казати, явище це трапляється рідко, та й то не в нас а, так би мовити, в сусідньому районі.

І не треба робити вигляд, що ми вийшли на завершальну стадію битви, адже корупція — не суто український винахід, і навіть не проклята спадщина союзного минулого. Корупція — явище інтернаціональне.

Приклади новітньої історії, зокрема пов'язані з вищими державними чиновниками як у нашій країні, так і за кордоном, свідчать, що ані гідна зарплатня, ані чудові житлові умови чи повноцінне харчування не можуть вплинути на згубну людську пристрасть отримати нетрудову матеріальну винагороду.

На щастя, людство накопичило багатий досвід боротьби з корупцією, і скористатися ним зовсім не гріх. Методичний аспект цього досвіду полягає в тому, що потрібно боротися не з наслідком, а з причиною.

Наведемо приклад із нашого недавнього минулого. Пам'ятаєте, за часів Союзу сфера торгівлі лідирувала у всіх рейтингах і табелях про ранги найкорумпованих сфер людської діяльності? Зараз про корупцію в торгівлі просто безглуздо говорити, принаймні на рівні «покупець — продавець». У наш час продавець не те що вимагає хабара, він, навпаки, знижки пропонує. А все тому, що в торгівлі зникло саме поняття «дефіцит».

На жаль, цей метод прямо не прийнятний у сфері освіти, занадто вона специфічна. Але й тут є варіанти. Як відомо, джерело корупції зароджується на рівні

відносин «викладач — студент», і зрозуміло чому. У викладача є важіль тиску — контроль і оцінка. А якщо спробувати позбавити його цього важеля? На перший погляд це видається абсурдним. Як же так, адже так було завжди?

Безумовно, так було, але зараз усе може бути інакше. І ознаки пробудження від гіпнозу вже є. Наприклад, як на Заході, так і в нас починає широко впроваджуватися дистанційна форма навчання, що значно меншою мірою допускає очний контроль знань. Саме цей принцип мінімізації очного контролю знань і є ноу-хау в боротьбі з корупцією в університетах, і саме його потрібно запозичити з дистанційної форми навчання й поширити на всі інші.

Зрозуміло, зазначений принцип має свої недоліки. Так, згодний, будуть випадки несумлінного навчання й незаслуженого отримання дипломів (нібито зараз мало таких випадків). Але постає питання: «Куди із цим дипломом можна буде потім податися?». Адже в перший же день практичної роботи таємне стане явним.

Взагалі, на мою думку, університет має не боротися з корупцією (хай здійснюють цю боротьбу компетентні органи), а створювати такі умови навчання, за яких корупція просто неможлива як така.

Що це я все про сумне? Адже ювілей. Хочеться закінчити свої роздуми на мажорній ноті. Хочеться у всьому побачити те, що хочеться побачити, а побачити хочеться майбутнє. І не за Нострадамусом.

Що чекає на університети в майбутньому? Якими вони будуть? Не хочу ворожити, а надто пророкувати. Невдячна й не угодна Богу ця справа (тільки в Бога монополія на майбутнє). Хочу помріяти про майбутнє, так би мовити, на основі наявних у справі фактів.

Хотілося б побачити університети майбутнього без бутафорних прикрас, нагород і звань на зразок «двічі національний» або «тричі червонопрапорний». Не в цьому суть. Рано чи пізно на зміну численним критеріям і показникам прийде здоровий глузд і зрозуміла логіка, і тоді основними показниками діяльності університету будуть досягнення його професорів і випускників. І якщо в активі університету таких немає, то варто засумніватися в його «червонопрапорності».

Дуже хотілося б, щоб у науці (ще більшою мірою, ніж у медицині) першою заповіддю стало «Не нашкод», а вже потім показники наукової новизни й наукової цінності. Вся історія (на жаль, здебільшого трагічна) спільного існування людства й науки засвідчує, що на одного «добраго» генія припадає щонайменше п'ять «злих», які із закладеною в них енергією руйнування здатні не лише реалізувати глобальний проект під назвою «Армагедон», а й забезпечити високі техніко-економічні показники його ефективності.

Дуже хотілося б, щоб у майбутньому на законодавчому рівні заборонили втілювати в життя результати будь-яких «доленосних» наукових досліджень (чи то клонування живих організмів, чи то колайдер), без їх

усебічного обговорення із представниками інших наукових напрямків, а із також церквою. Тому що саме в цих питаннях надзвичайно важливо «квапитися не поспішаючи».

Говорячи про майбутнє, не можу обійти мовчанкою наш Далівський університет, який уже нині став одним із провідних університетів України, а в майбутньому йому під силу і світовий рівень. Звичайно, я не настільки наївний, щоб у майбутньому порівнювати наш університет із Сорбонною чи Оксфордом. І знаєте чому? Тому що Далівський університет заслуговуватиме тоді гідніших об'єктів порівняння (сподіваюся, що це не звучить як жарт). Майбутнє — за новими ідеями, новими підходами й рішеннями, а цього всього у нас із надлишком.

На чому базується доволі сміливий прогноз і чи не є він фантастичним сценарієм? Далівський університет структурно і змістовно вже сьогодні сформувався як дослідницький університет з усією необхідною інфраструктурою. Майже двісті докторів і сімсот кандидатів наук, три науково-дослідних інститути, сорок лабораторій, дванадцять спеціалізованих учених рад, десяток філій НАН України, чудовий дослідницький корпус (№ 7) на три тисячі квадратних метрів, 17 наукових видань, що входять до переліку ВАК України, техноцентр і дослідне виробництво, вісім десятків спеціальностей із підготовки спеціалістів вищої кваліфікації і чотири сотні аспірантів і докторантів. Про інтенсивність наукового життя далівців можна судити за таким фактом: у середньому щотижня університет проводить одну наукову конференцію міжнародного або всеукраїнського рівня. Хіба не є все перераховане заявкою на високі міжнародні перспективи й наукові результати в майбутньому?

Що ще можна сказати про університети майбутнього? Немає сумнівів (згідно з тенденцією), що в майбутньому цивілізація зробить свою справу, і технічні, комп'ютерні засоби навчання лавиною накриють відносини на траєкторії «викладач-студент». Інформація (навчальна) не буде дефіцитом, і викладач неминуче виконуватиме роль навігатора в незліченних лабіринтах знань, а навчання дедалі більше виноситиметься за межі аудиторій. І нарешті здійсниться вічна мрія усіх викладачів, яку так яскраво ілюструє вислів: «Робота в університеті — чудова робота, от тільки не було б студентів».

Але в усьому цьому вбачаються сумні ноти. А як же бути з магією викладача? Невже безповоротно залишиться в минулому той чудовий час, коли на лекцію відомого професора ходили як на спектакль у хорошому розумінні цього слова. Коли на лекції можна довідатися і зрозуміти більше, ніж із тисячі комп'ютерних, безжиттєвих файлів. Ні, цього не станеться. Навпаки, для талановитого викладача почнеться золоте століття. Його талант буде затребуваний у підготовці магістрів і фахівців вищої кваліфікації, яка (підготовка) не втратить своєї публічності й не загубиться в океані всесвітньої павутини.

— Ну а що ж буде з ювілеєм?

— Він мине.